

Nástenné iluzórne maľby kaštieľa v Humennom

V roku 1728 bol kaštieľ vo vlastníctve troch súrodencov, detí Petra Zichyho – syna Františka a dcéry Terézie Wandernathovej a Anny Márie Csákyovej. Toto delenie sa prejavilo aj na celkovej podobe kaštieľa, pretože každý z majiteľov si svoju časť upravil podľa vlastných predstáv, bez ohľadu na jednotnú architektonickú podobu kaštieľa.

Tieto nedostatky boli upravené až v 2. polovici 18. storočia. Iniciátorom úpravy bol syn Anny Márie Csákyovej a Františka Csákyho, Štefan XIV. Csákyho. Podľa dochovaných správ bol upravený interiér sally tereny /z ktorej sa pravdepodobne vychádzalo priamo na terasu na západnej strane kaštieľa/ a príslušné miestnosti označené neskôr ako Čínsky salón, Numizmatický kabinet, Miestnosť Márie Terézie, Izba uhorských kráľov.

Z tejto neskorobarokovej úpravy kaštieľa ostal dodnes zachovaný komplex štyroch miestností s ojedinelými iluzívnymi nástennými maľbami.

Vtedajší majiteľ kaštieľa gróf Štefan XIV. Csáky a jeho manželka Júlia, rodená Erdödy viedli vo svojich kaštieľoch vo Viedni, na Spiši, v Humennom a iliašovskom letohrádku Sanssouci nákladný život. Mali úzke kontakty s významnými predstaviteľmi politického a spoločenského života a tomu musela zodpovedať aj výzdoba a vybavenie ich kaštieľov. Koncept zachovanej iluzívnej výzdoby jednotlivých miestností humenského kaštieľa zodpovedá nielen dobovým módnym vplyvom /Čínska izba/, ale predovšetkým tradičnej rodovej vernosti uhorskému právu a cisárskemu majestátu.

Izba uhorských kráľov predstavuje galériu všetkých panovníkov od Štefana I. /uhorský kráľ od roku 1000/ až po Máriu Teréziu /cisárovná 1740 – 1780, uhorská kráľovná od roku 1741/. Jednotlivé portréty sú znázornené v podobe medailónov. Na stenách oválnych, na spodnej časti ozdobených prekríženými festónmi, pod ktorými je tabuľka s údajmi o panovníkovi. Na strop je personifikácia uhorského súdnicstva v podobe sediacej ženy s atribútmi /váhy dobra a zla, kniha zákonov, meč trestajúci zlo, jasnozrivé oko atď/. Na stenách boli použité ako podklad pláténé tapety a stropná maľba je priamo na omietke.

Ornamentálna izba má steny a strop zdobené striedajúcimi sa rastlinnými a architektonickými prvkami vytvorenými do priestoru a na ploche. Okrem toho sú na stenách stvárnené iluzórne rámy dverí s bohatými štítlami zdobenými kartušou a volútami a niky, ktoré pôvodne pokrývali rámy na portréty vytvorené neskôr tým istým autorom podľa želania zadávateľa.

Izba Márie Terézie, osemuholníková miestnosť predstavuje akýsi komunikačný uzol medzi jednotlivými priestormi prízemnia. Plochy stien a stropu sú pokryté maľovaným iluzívnym ornamentom a figurálnymi kompozíciami.

V stenách sú ukryté výklenky so vstavanými skriňami. Ich jednokrídlové dvere sú potiahnuté plátnom a plochu zdobí iluzívny rám pre portrét. Nad dverami sú pozdĺžne kazety s figurálnymi

motívmi korunovačných a slávnostných sprievodov cisára Jozefa II. /1764 Franfurkt nad Mohanom/, pápeža Klementa IV., Františka Lotrinského a Márie Terézie v roku 1741.

Strop zdobí iluzívna kazeta ovesčená závesným festónom, v zrkadle ktorej je namaľovaný triumfálny sprievod panovníkov – Márie Terézie a Jozefa II., jej spoluvládca od roku 1765.

Maľba Čínskej izby je na rozdiel od ikonografie ostatných sál, vo figurálnej kompozícii dokladom v rokoku populárnych orientálnych motívov. Figurálne kompozície sú situované v iluzívnych kazetových rámochoch. Nad dverami sú v kartušiach situované dnes ťažko identifikovateľné symbolické výjavy /loď s povozníkom a dvojkoľesová kára s drobnou postavou muža/. Päť figurálnych kompozícií v kazetách na stenách znázorňuje rôzne výjavy z čínskej spoločnosti. Je viac než pravdepodobné, že všetky majú symbolický podtext. Výrazná je napr. kompozícia toalety čínskej dámy, kde obraz dámy v zrkadle neodzrkadľuje podobu ženy za stolom, ale je veľmi zručným portrétom niektorej dámy zo spoločnosti kaštieľa. Dvojica vojakov za stanom pripomína ilustrácie biblického motívu Zuzany a starcov alebo Betsabé v kúpeli. Význam ďalších motívov je dnes ťažko dešifrovateľný. Na strope je veľkolepá kompozícia Zakázaného mesta – sídla čínskych cisárov so skupinami postáv v popredí.

Iluzívne nástenné maľby humenského kaštieľa patria k najcelistvejšie zachovaným dielam východoslovenského baroka s luiséznyimi ornamentálnymi prvkami. Boli vyhotovené technikou secco maľby /na suchú omietku/ a vznikli pravdepodobne v rozmedzí rokov 1773 – 1800. Odzrkadľujú dobu významných spoločenských a filozofických premien. Autorom malieb je pravdepodobne rakúsky maliar Martin Johann Schmidt, ktorý zručne spojil neskororokokový maliarsky prejav s formovými intenciami klasicizmu.